

OVER POTHOOFDPLANTEN.

't Pothoofd te Deventer heeft tegenwoordig op botanisch gebied een groote vermaardheid verkregen: in de laatste 25 jaren zijn er zeker een 100-tal voor Nederland nieuwe plantensoorten gevonden.

De reden van deze geweldige immigratie is ongetwijfeld gelegen in den aanvoer van graan voor de meelfabrieken te Deventer (zie voorts *Levende Natuur* 2de Jaargang); dat graan werd vroeger met stoomschepen langs den IJssel aangevoerd en op

Zoolang wij echter ons koren betrokken uit 't binnenland of nabijgelegen landen, bleef de immigratie uit den aard der zaak tot enkele soorten beperkt, maar toen onze meelfabrieken hun koren uit alle oorden der wereld lieten komen, trok natuurlijk een stroom van landverhuizers ons land binnen: Hongaren, Italianen, Russen, Oostenrijkers, Syriërs en Californiërs om strijd.

Natuurlijk wordt slechts een klein deel der neer-

Aan het Pothoofd te Deventer.

't Pothoofd (een veld langs den IJseldijk) overgeladen en gezift, waarna de afval daar neergeworpen werd. Natuurlijk vielen daar een aantal van zulke zaden neer, die onvermijdelijk tusschen het graan zitten; en wier aanwezigheid zóó typisch is, dat men (na uitzaaing) aan de bijgemengde zaden kan zien, vanwaar 't graan afkomstig is.

In oude tijden zijn waarschijnlijk de korenbloem (*Centaurea Cyanus*), de klaprozen (*Papaver Dubium*, *Rhoeas* en *Argemone*), de holderik (*Agrostemma Githago*), de venusspiegel (*Specularia Speculum*) en vele andere korenplanten ook al door de graancultuur uit 't Zuiden gekomen en bij ons inlandsch geworden.

geworpen zaden tot bloeiende planten, daar vele hun kiemkracht verloren hebben, andere exemplaren reeds vroegtijdig vertrapt en vernield worden, weer andere in ons klimaat niet dijen kunnen.

Deze planten komen dus op, uit zaden welke uit andere landen door de nieuwere verkeersmiddelen hier zijn aangevoerd; daar men ze het eerst bij ons te lande in groote hoeveelheid op 't Pothoofd gevonden heeft, noemt men ze Pothoofdplanten. Uit deze definitie volgt, dat ook de planten, die langs de spoorwegen of door toedoen van de fabrieken opslaan, Pothoofdplanten zijn. Sommige dezer Pothoofdplanten dragen in ons land vruchten en planten zich voort; de meeste schijnen dat echter niet

te doen of sterven tenminste in enkele plantengeneraties uit.

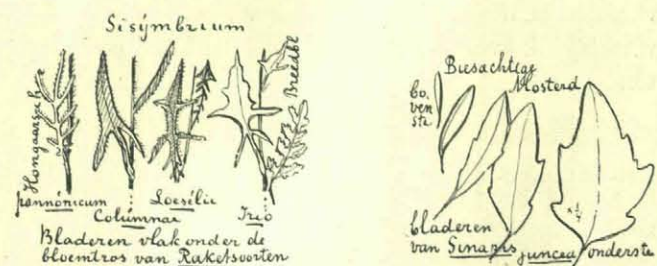
Ik moet echter opmerken, dat dit laatste vrij sterk bevorderd wordt door de botanici, die ijverig voor hun herbaria weghalen, wat van deze planten te vinden is.

Die plantensoorten echter, welke zich na verloop van eenige jaren, zonder nieuwen aanvoer van buiten, geregeld uitbreiden en niet meer tot de zeldzaamste planten van ons land behooren, hebben daardoor haar

karakter als Pothoofdplanten verloren en 't burgerrecht in onze flora gekregen. Als voorbeelden van zulke inheemsch geworden planten noem ik al de bovengenoemde korenplanten; voorts wil ik vermelden als voorbeelden van de laatste 20 jaren: *Farsetia incana*, *Sisymbrium pannonicum*, *Iris*, *Columnae* en *Loeseli*; *Diplotaxis tenuifolia* en *muralis*, *Anthoxanthum Puellii*; *Trifolium hybridum*; *Melilotus albus*, *Echinosperrum Lappula*.

Een met de eigenlijke Pothoofdplanten overeenkomstigen oorsprong hebben de aankomelingen langs de rivieren en de verwilderde kweekplanten; ook

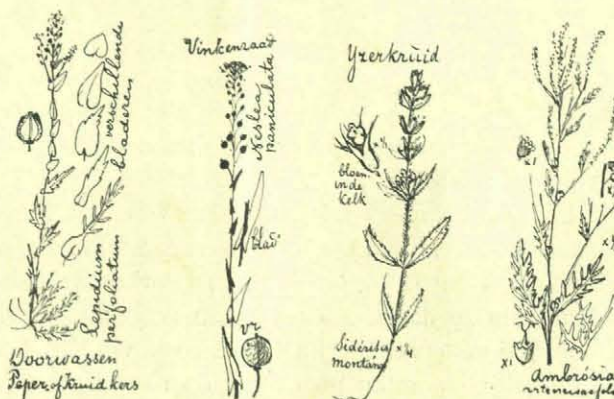
deze komen immers op uit aangevoerde zaden. Al deze planten te zamen heeten Adventiefplanten en al naar den oorsprong spreekt men van „aankomelingen langs de groote rivieren“ of van „verwilderde kweekplanten“, doch waar de herkomst niet bekend is, noemt men ze eenvoudig Pothoofdplanten.

Voor we verder gaan over deze planten te spreken, wil ik eenige bijzonderheden geven over dat Pothoofd, dat er zulk een naam door verkregen heeft. 't Pothoofd is het onbebouwde veld, dat gelegen is rondom 't station Deventer der stoomtram Deventer—Borculo. 't Bestaat in hoofdzaak uit het terrein onmiddellijk rondom het station, uit de scheepswerf en uit de zoogenaamde „Bergweide“. Vroeger, voor 't

station er stond, moet 't Pothoofd botanisch nog mooier geweest zijn, doch dit is al een 20 jaar geleden. Aan den achterkant (Oostkant) wordt 't Pothoofd afgesloten door de Schipbeek, aan den Westkant door den IJssel; de Noordkant wordt gevormd door de eerste huizen der stad Deventer, terwijl 't Zuidelijk deel tot halverwege de roeivereniging Daventria reikt.

Alles op te geven, wat indertijd op 't Pothoofd is gevonden, zou geheel ondoenlijk zijn; zij die daar belang in stellen, kunnen dit te weten komen door naslaan in de verschillende jaargangen van het Nederlandsch Kruidkundig Archief (aanwezig in de boekerij van 's Rijks Herbarium te Leiden). Ook zal men in 't 3de stuk van 't Deel I op pag. 412 een zeer uitgebreide lijst vinden van planten, die op 't Pothoofd en op andere dergelijke plaatsen binnen korteren of langeren tijd te verwachten zijn.

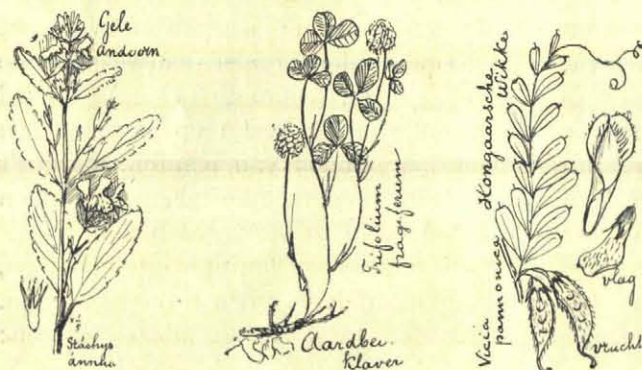
Ik wil hier dus slechts een aantal planten noemen, die om de eene of andere reden interessant zijn. De volgende planten meen ik te moeten kiezen:

Glaucium corniculatum, *Fumaria muralis*, *Sinapis juncea* uit Oost-Indië, *Erysimum orientale* en andere soorten, *Sisymbrium Wolgense*, *Camelina sativa*, *Lepidium perfoliatum* en *Draba perfoliatum*, *Senebiera didyma*, *Neslia paniculata*, *Bunias orientale*, *Malva rotundifolia*, vele *Melilotus*-soorten waaronder te noemen zijn: *parviflorus* en *coeruleus*, *Trifolium elegans*, *diffusum* en *pratense* var. *americana*, *Vicia pannonica*, *lutea* en *narbonensis*, *Bupleurum rotundifolium*, *Torilis nodosa*, *Centaurea diffusa* en *solstitialis*, *Xanthium*-soorten, *Ambrosia artemisiaefolia*, *Echinosperrum deflexa*, *Verbascum phoeniceum* (Rusland), *Salvia verticillata* en *sylvestris*, *Sideritis montana*, *Stachys annua*, *Plantago arenaria*, (een vertakte weegbree), voorts vele graansoorten.

Niet alleen 't Pothoofd te Deventer echter is belangrijke vindplaats dezer planten: ook op vele andere plaatsen in ons land trof men ze aan, 't zij in een enkel exemplaar, 't zij bij meerdere tegelijk. Zoo vond men er vooral veel bij fabrieken (b.v. Middelburg, Maastricht en Apeldoorn), langs spoorwegen en op stationsterreinen, langs en bij havens

en losplaatsen van schepen (Amsterdam, Vlissingen), op onbebouwd terrein midden in de groote steden en op vele andere dergelijke plaatsen. Ook planten uit andere deelen van ons land kunnen op dergelijke plaatsen opslaan; zoo vond ik b.v. dezen zomer op een stuk bouwterrein aan de Passeerdergracht te Amsterdam één enkel exemplaar van *Silene Armeria* (zie het fig.), een plant uit 't O. en Z. van ons land, merkwaardig door de kleverige ringen tusschen de knoopen, die blijkbaar dienen moeten om sommige

insecten tegen te houden en dus ter vermindering van ondoeltreffend bloemenbezoek. Dergelijke inlandsche planten willen wij echter geen Pothoofdplanten noemen, daar het begrip anders te ruim en daardoor te vaag zou worden.

Ook vele andere landen worden zoo met immigranten overstelpt; waar maar verkeersmiddelen en fabrieken komen, daar kunnen Pothoofdplanten opslaan, als ze daartoe slechts een geschikt terrein met gunstige omstandigheden kunnen vinden, hoewel dergelijke planten geenszins op al die plaatsen voorkomen, waar men ze met reden zou kunnen verwachten.

De vraag rijst nu: moeten we dergelijke planten nu als Nederlanders beschouwen en in onze flora's opnemen of niet? 't Meest rationeel lijkt het me toe, die planten welke zeker Adventiefplanten en niet reeds ingeburgerd zijn, in de dichotomische tabellen onzer flora's op te nemen, maar ze met een bijzondere letter te drukken. Immers dergelijke

planten, die misschien één- of tweemaal bij ons gevonden werden en later door niemand meer worden gezien, zijn moeilijk als inlandsche te beschouwen, doch het lijkt mij voor 't gemak van het determineren zeer ondoelmatig deze planten geheel van onze flora af te scheiden en in een afzonderlijke tabel te vereenigen.

Deze planten zijn somtijds zeer moeilijk te determineren, daar ze dikwijls niet in onze Nederlandsche flora's zijn opgenomen en verder door de ongewone en meestal ongunstige omstandigheden soms vrij sterk in habitus veranderen. ¹⁾ 't Verdient daarom aanbeveling, wanneer men (meenende een dergelijke plant voor zich te hebben) zijn determinatie wenscht te verifieeren, de exemplaren levend of *op goede wijze* gedroogd (en dus niet al te sterk geperst) op te zenden aan den heer L. Vuyck, president der Nederlandsche Botanische Vereeniging, te Leiden of aan den heer Chr. W. Goethart, secretaris van bovengenoemde vereeniging, eveneens te Leiden. Bovendien zende men van elke Pothoofdplant, die men op een nieuwe plaats meent te vinden, na droging één goed en volledig exemplaar met vermelding van vindplaats op aan één van de beide genoemde heeren, die dan daaruit gegevens verkrijgen kunnen voor de kennis van de verspreiding dezer planten. 't Is niet voldoende opgaven van plantennamen in te zenden, daar de Botanische Vereeniging dan geen waarborg heeft, dat de inzender geen determinatie-fout gemaakt heeft (wat niet zelden voorkomt); bijzending van exemplaren met vermelding der vindplaats is dus noodzakelijk.

In de volgende aflevering wil ik eenige excursies vermelden, die ik bij Amsterdam en Deventer maakte, waarbij ik vele dergelijke Pothoofdplanten mocht vinden.

J. R. KATZ.

¹⁾ Een sterk sprekend voorbeeld hiervan is *Sisymbrium Wolgense*, die in twee vormen voorkomt en den botanici zooveel moeite gaf met 't determineren, dat men jaren noodig heeft gehad, om met zekerheid te kunnen vaststellen met welke plant men te doen had.

EEN KWAKKELWINTER.

"In den winter is de natuur dood!"
„In den winter gaan we natuurlijk niet naar 't veld, want dan is er buiten niets meer te vinden."

Ziedaar gezegden, welke door geen enkel lezer van ons tijdschrift meer beaamd worden. Vooral niet door wie de winterartikelen in de vorige jaar-

gangen gelezen heeft. En als ik dan ook mijn medelezers iets van mijn aantekeningen over den merkwaardigen winter van 1897 ga meedeelen, doe ik zulks niet, om bovengenoemde uitdrukkingen te weerleggen, doch alleen, om hen te troosten, als 't gieren der najaarsvlagen tot in hun botanistenhart doordringt; om hen te herinneren, dat hun lieve-